

Animal welfare, etológia és tartástechnológia

Animal welfare, ethology and housing systems

Volume 2

Issue 3

Gödöllő
2006

A KISBÉRI LÓ SPORTRA VALÓ ALKALMASSÁGA MAGYARORSZÁGON, MÁS FAJTÁKKAL ÖSSZEHASONLÍTVA

Novotni Péter¹, Pongrácz László², Pataki Balázs¹, Mátyás István¹

¹Kisbéri és Gidrán Lótenyésztő Országos Egyesület, H-1024 Budapest, Keleti Károly u. 24.

²Nyugat-Magyarországi Egyetem Mezőgazdaság- és Élelmiszertudományi Kar Állattudományi Intézet, H-9200 Mosonmagyaróvár, Vár 4.

pongraz@mtk.nyme.hu

Összefoglalás

A kisbéri ló (korábban kisbéri félvér) egy hagyományos magyar lófajta, amely kitenyésztése idején és azt követően hosszú ideig magas félvér típusú katonai hátszló volt. A fajtát mintegy száz éve hátszlónak tenyésztették és gyakorlatilag a military sport mai szempontjai szerint szelektálták a falkavadászatok, futtatások és a katonai használat során. A II. világháború után a sportra való alkalmasság szempontjából leginkább a kontraszelekció volt jellemző. A XX. század vége felé indult meg újból a fajta hátszló, illetve sportló irányú tenyésztése, szelekciója. Így a 2004. évi sportlóbejelentés adatait elemezve megállapítható, hogy a hagyományos fajták közül a kisbéri lovak a legnagyobb számban vesznek részt a sportban, továbbá minden szakágban a "szakág-speciális" fajták egyedei után a legmagasabb arányban vannak jelen. A sporteredmények mellett azonban továbbra is cél, hogy a fajta ne veszítse el hagyományos jellegét, valamint hogy a lóhasználók széles táborának az igényeit is messzemenően kielégítse.

Kulcsaszavak: kisbéri ló, sportteljesítmény, hobbyló, keresztezés, szelekció

Eligibility of „Kisbéri” horse for sport in comparison with other breeds in Hungary

Summary

The „kisbéri” is a traditional Hungarian horse breed which was a thoroughbred-like saddle horse for military use from its origin as well later on long time. It was breed and selected for 100 years practically similar to the nowadays aspects of three day event by hunting, racing and military use. However, after the World War II. regarding to sport use it was a marked contraselection. In the end of the

20th century started again the breeding and selection for sport purposes. Thus, analysing the data of licensed sport horses in 2004 results are as follows: the number of „kisbéri” horses in the sport is the highest among the traditional Hungarian horse breeds and furthermore, the ratio of „kisbéri” horses is always the second behind the section specialised breeds. To insist on focusing sport results it is very important aim to preserve the traditional type and provide a nice partner to the horse lovers.

Keywords: „kisbéri” horsebreed, sport performance, hobby horse, crossbreeding, selection

A fajta kialakulása, jellemzői

A kisbéri ló (korábban kisbéri félvér) egy hagyományos magyar lófajta, amely kitenyésztése idején és azt követően hosszú ideig magas félvér típusú katonai hátszló volt. A fajtát mintegy száz éve hátszlónak tenyésztették és gyakorlatilag a military sport mai szempontjai szerint szelektálták a falkavadászatok, futtatások és a katonai használat során. Adott volt tehát egy erősen telivérezett félvér lófajta, amelynek eredeti felhasználási területe, a katonai használat a XX. század közepére gyakorlatilag megszűnt. A sportra való alkalmasság szempontjából tehát korát – és a nyugat-európai fajtákat messze – megelőzte, mert Európa nyugati országaiban a tenyésztők csupán ezidőtájt kezdték nehéz, igás típusú kancáikat telivérezéssel hátszló irányba tenyésztetni, sport szempontok szerint szelektálni. Ezzel szemben a kisbéri félvér a II. világháború után jobbra mezőgazdasági feladatokat volt kénytelen ellátni és a sportra való alkalmasság szempontjából leginkább kontraszelekció zajlott (*Ócsag*, 1989; *Fehér*, 1990; *Bodó – Hecker*, 1993; *Pataki*, 2003)

A XX. század vége felé indult meg újból a fajta hátszló, illetve sportló irányú tenyésztése, szelekciója. Erre az időre viszont az állomány sajnos már sokat veszített korábbi kedvező tulajdonságaiból, azaz jelentős átalakuláson ment keresztül, hiszen más szempontoknak kellett megfelelnie. Természetesen a "mezőgazdasági ló" korszakban is voltak olyan állományok, ahol a gazdaság vezetőinek szakmai hozzáállása következtében a sportban való kipróbálásra is lehetőség nyílt.

Sport irányú tenyésztés és szelekció – génmegőrzés

A fajtatenyésztő egyesületek megalakulását követően a fajták fenntartásának joga, de egyben kötelessége és felelőssége is az egyesületekre szállt. Minden hagyományos magyar fajta kereste, és részben keresi ma is az utat, hogyan tudna a XXI. század elején sikeres, eladható fajta lenni úgy, hogy ne veszítse el hagyományos jellegét, őrizze a tradíciókat a tenyésztésben. Különösen nehéz helyzetben vannak azok a fajták, amelyek fenotípusukban, használatukban nem különülnek el látványosan a többi angol félvér fajtától. Ezekről a fajtáktól a lovas társadalom és a közvélemény egyaránt elvárja, hogy

egyedei a sportban – leginkább a díjugratásban – versenyre keljenek a világ legismertebb sportló fajtáinak képviselőivel.

Emellett szigorú saját tenyésztési szabályzatokat kell megőrizni és betartani, hogy a genetikai elkülönültség megmaradjon. Ugyanakkor a szelekció alapjául szolgáló tenyésztésben álló kancalétszám nem összehasonlítható a nemzetközi sportló fajtákkal, miközben ezen utóbbi fajták egymás sikeres ménjeit gyakorlatilag szinte korlátozás nélkül kölcsönösen használhatják. Hazai fajtáink esetében a kisbéri mintegy ezer, a furioso néhány száz, a gidrán kevesebb mint kétszáz kancával tenyészt és nem nyúlhatnak bármilyen származású ménhez (Pongrácz, 2004; Mihók –Jónás, 2005; Novotni, 2005a; Novotni, 2005b; Pongrácz, 2005).

Szabadidős partner

A fajta tenyésztése során a másik lényeges célkitűzés, hogy a kisbéri ló ideális családi ló, kiváló hobbló legyen. Ezen kifejezések téves értelmezése azonban megtéveszthet sok olyan lókedvelőt, aki mélyebb szakmai ismeretekkel nem rendelkezik. Nem véletlen, hogy az elmúlt években élénk vita alakult ki annak kapcsán, mit jelent a hobbló tenyésztése, egyáltalán létezik-e ilyen a gyakorlatban és ha igen, szakmailag azt hogyan kell helyesen értelmezni (Hecker, 2002a; Hecker, 2002b; Mihók, 2002).

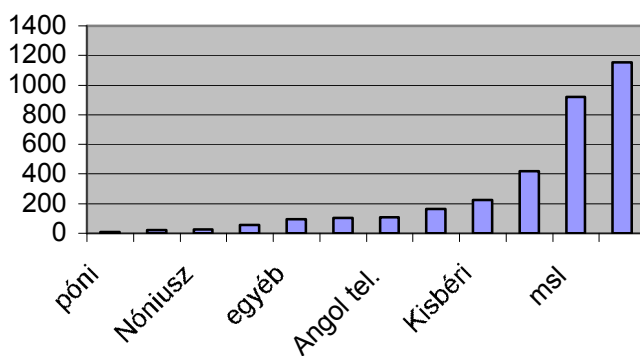
A jó hobblónak számos olyan értékmérő tulajdonsága van, melyeket szívesen látunk az eredményes sportló tulajdonságai között is. Így fontos, hogy legyen könnyen kezelhető, megbízható, könnyen lovagolható/hajtható, együttműködő, kiegyensúlyozott idegrendszerű, szilárd szervezetű, nagy munkakészségű és munkabírású, valamint szép és korrekt küllemű. A fajta tenyésztése során tehát célszerű előtérbe helyezni azokat az egyedeket, amelyek a fent felsorolt tulajdonságokkal bírnak. Ez azonban nem jelenti azt, hogy teljesítményt ne várjunk el ezen egyedektől! A családi ló ugyanis nem a karámban vagy a boxban céltalanul álldogáló ló, hanem az, amelyet nagyonis használnak; esetleg többen, többféleképpen. Éppen ezért több célra is alkalmasnak kell lennie amellet, hogy esztétikai élményt is nyújt, a tartása során pedig nem támaszt leküzdhetetlen nehézségeket szakmailag esetleg kevésbé képzett gazdája elé. A lóhasználók döntő része ugyanis amatőr, hobby-lovas és pusztán néhány százalék az, aki az élsportban tud versenyezni. Viszont az is igaz, hogy ez jelenti a reklámot a fajtának, tehát a teljesítmény fontos, áldozni kell a fejlesztésére (Pongrácz, 2003; Novotni, 2005b).

Ilyen "handicap" mellett is keresni kell tehát azokat az utakat és lehetőségeket, amelyek sikerre viszik fajtáinkat, köztük a kisbérit! Tanulmányunk célja, hogy a számok tükrében tudjuk bemutatni és értékelni a kisbéri ló sportban történő szereplését, a különböző szakágakban való részvételét.

A 2004. évi sportló-nyilvántartás adatainak elemzése

A vizsgálatok alapját az egyedi megjelölés adta. A fajtatenyésztő egyesületek megalakulásuk után döntöttek arról, hogy a nyilvántartásukban szereplő lovakat milyen egyedi jelöléssel látják el. Ennek alkalmazása, illetve az egyeden való megléte tehát azt jelenti, hogy a kérdéses ló – illetve ősei – valamilyen formában kapcsolatba hozható az egyesületi munkával. Ugyanakkor a köztenyésztésben továbbra is a korábbi rendszer szerint történik az egyedi megjelölés, azaz ebből nem lehet következtetni az egyed típusára, fajtájára. Néhány ménes pedig – mintegy márkajelként – továbbra is saját megjelölési rendszert alkalmaz, ám természetesen ezek valamely fajtatenyésztő egyesület munkájában aktívan résztvesznek.

A 2004. évi sportló-nyilvántartást elemezve a lovak származását illetően az 1. ábra ad szemléletes tájékoztatást. Az összes sportló között a két legmeghatározóbb volt az ún. köztenyésztésből származó hányad (35 %), illetve a magyar sportló (msl, 28 %). (A „köztenyésztés” kifejezés azokat az egyedeket illeti, melyek nincsenek fajtatenyésztő egyesületi nyilvántartásban, így egyedi megjelölésükből nem tudunk a genotípusukra, fajtabéli hovatartozásukra következtetni. Természetesen azonban az egyedi megjelöléstől függetlenül ezen egyedek is lehetnek fajtatiszták.) Jelentős az import sportlovak aránya is (12 %). A hagyományos magyar fajták közül a legnagyobb számban a kisbéri lovakat szerepeltették 2004-ben a lovassportokban. Ha a fajtába nem sorolt állományt (az ún. köztenyésztést) nem vesszük figyelembe, akkor jól látható, hogy pusztán az egyedszám alapján egyértelmű a sportló fajták (hazai és import) fölénye.

1. ábra: A 2004. évben bejelentett sportlovak fajtánkénti egyedszáma

Figure 1. Number of sport horses with licence in 2004 according to breed

A mintegy 3400 bejelentett sportlóból valamivel több, mint 200 kiséri; további mintegy 300 egyed kiséri származású (de a fajta tenyésztő egyesület keretein kívül született). Ez az összes bejelentett ló közel 15 %-át tesz ki (1. táblázat).

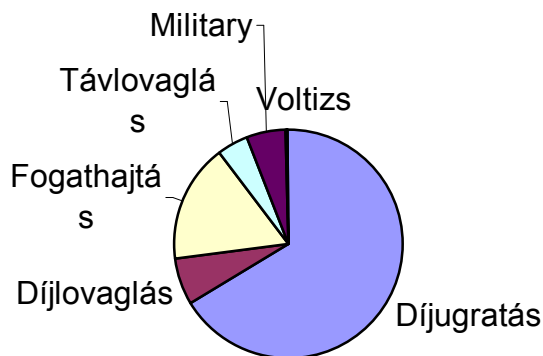
1. táblázat: A 2004. év során sportra bejelentett lovak kiséri fajtájú illetve háttérű egyedeinek száma és aránya

Jellemzők	Mén (1) n	Kanca (2) n	Herélt (3) n	Összesen (4) n	Az összes sportló %-ban (5)
KB bélyegzésű ló (6)	65	76	87	228	6,7
Kiséri származású, de megyejeles bélyegzésű ló (7)	41	95	140	276	8,1
Összesen (4)	106	171	227	504	14,8

Table 1. Number and ratio of purebreed and crossed „kiséri” warmblood active sport horses in 2004 (1 – stallion, 2 – mare, 3 – gelding, 4 – total, 5 – ratio according to the number of sport horses %, 6 – purebreed, 7 – crossed)

A hagyományos magyar fajták között tehát a kiséri rendelkezik a legnagyobb létszámmal. Ez fajtatisztán (egyesületi keretek között) mindössze 6,7 %-os arányt jelent, ám a lipicai ugyanilyen alapon számolva 5 %-al van jelen a sportló-nyilvántartásban, az arab fajtacsoport 3 %-al és ugyanilyen arányban szerepelnek az angol telivérek is. A furioso - north star részesedése nem éri el a 2 %-ot, a nóniusz és a gidrán pedig 1 % alatt van. A sportlóként bejelentett egyesületi pónik létszáma – a fajtacsoport specialitásából adódóan – elhanyagolható. Közel 3 %-ot tesz ki az ún. egyéb csoport, amelybe az egykori TSz és ÁG-i ménesekben született lovak, valamint a ma is saját ménesbélyegzővel jelölt, így saját azonosítóval bíró lovak tartoznak (pl. Szilvásvár, Bábolna, Toponár). Itt szerepel az a néhány ügető is, melyek a fogatsportban versenyeztek.

Közismert, hogy az egyes szakágak nem azonos súllyal képviseltetik magukat a versenysportban. A 2. ábra egyértelműen tükrözi azt a közismert tényt, hogy Magyarországon (is) a legnépszerűbb szakág a díjugratás. A bejelentett sportlovak 70 %-a ebben a szakágban (is) található. (A több szakágba is bejelentett lovat mindehova beszámítottuk.) Ezt követi mindössze 18 %-al a fogathajtás és 7 % a díjlovaglás részesedése. A military szakágba a lovak 5,8 %-a, míg a távlovaglásba 4,8 % váltott licencet. A lovastorna csak 0,3 %-ot képvisel.

2. ábra: A 2004. évben bejelentett sportlovak szakágak szerinti megoszlása

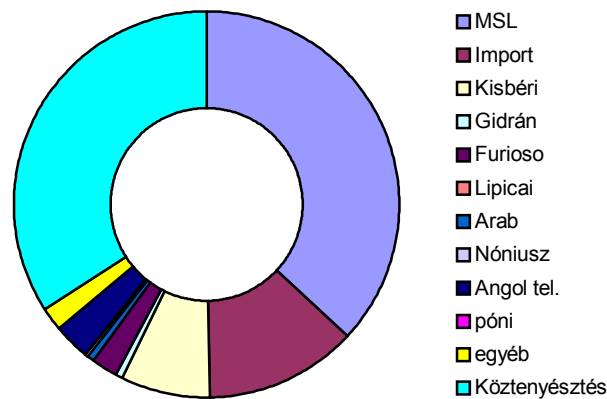
Figure 2. Distribution of licenced sport horses according to sections in 2004 (show jumping, dressage, carriage driving, endurance, three day event, voltige)

A továbbiakban szakáganként tekintünk át a fajták – köztük a kiséri – részesedését. Így vizsgáljuk meg azt, hogy:

- mely szakág mely fajtákat használja leginkább, illetve
- mely fajta mely szakágban szerepel a legnagyobb arányban.

A fenti kérdésekre a 3-7. ábrák adnak szemléletes formában választ. Az ábrákat tanulmányozva jól látható, hogy több szakágnál is beszélhetünk arra az igénybevételre specializálódott fajtáról.

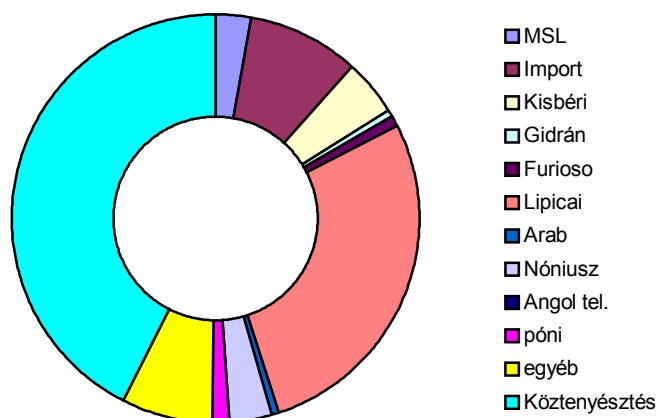
A díjugratást a hazai és a nemzetközi sportló fajták uralják (3. ábra). Meghatározó a magyar sportló (37 %) és mintegy 13 %-t tesz ki az import. A köztenyésztés részesedése 34 %, míg a többi fajta közül a kiséri aránya a legnagyobb (7,5 %), majd az angol telivér (3 %) és a furioso (2 %) következnek. A többi fajta részesedése ennél is alacsonyabb.

3. ábra: A fajták megoszlása a hazai díjugrató szakágban

Figure 3. Distribution of breeds in show jumping

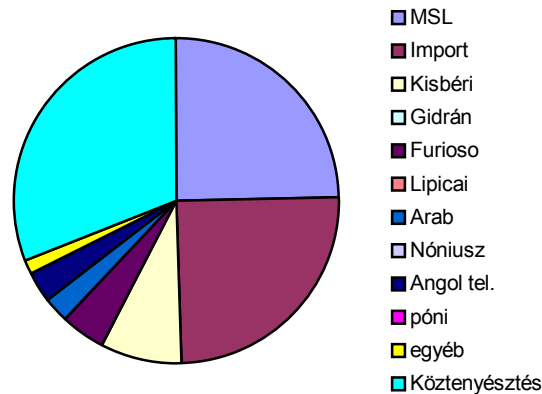
A második legnépszerűbb szakág a fogatsport, ahol a bejelentett (egyesületi) lipicai lovak a fogatlovak 27 %-át tették ki. Ezek egyébként egy kivételével mind a fogatsportra váltottak versenyzési engedélyt. (Egy szilvásváradi lipicai a díjlovaglásba is kapott indulási lehetőséget). A fogatsportba bejelentett import lovak szinte kivétel nélkül lipicai fajtájúak, ami további mintegy 9 %-ot jelent. A szilvásváradi lipicaiak kb 7 %-al részesednek. Ez összesen azt eredményezi, hogy a fogatsportban résztvevő lovak 43 %-a lipicai, azaz a lipicai uralja a fogatsportot (4. ábra). Ehhez jön 4,5 % kisbéri és mintegy 3 % magyar sportló. A többi egyesületi nyilvántartásból származó ló aránya elhanyagolható. Az ún. köztenyésztés viszont 42 %-al van jelen a fogatsportban, ami megközelíti a lipicai részesedését!

4. ábra: A fajták megoszlása a hazai fogatsportban

Figure 4. Distribution of breeds in carriage driving

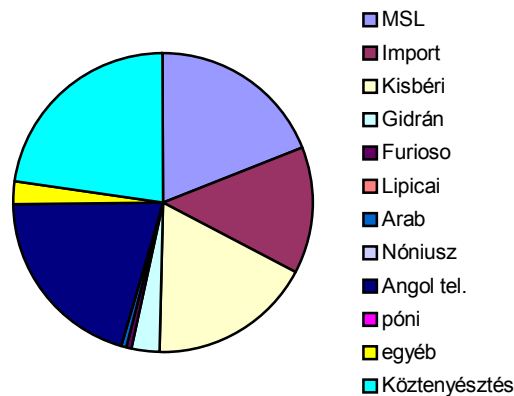
A díjugratás és a fogatsport után következik az idomító lovaglás. Meglepő és elgondolkasztó, hogy a díjlovagló szakágban (5. ábra) a legtöbb egyed a köztenyésztésből származik, több mint 30 %. Ha azonban a magyar sportló és import sportló 25-25 %-os részesedését együttesen szemléljük, akkor már a sportló meghatározóvá válik a díjlovaglásban is (50 %). A hagyományos magyar fajták közül a kispéri 8 %-al részesedik, a többi nem éri el az 5 %-ot.

5. ábra: A fajták megoszlása a díjlovaglásban

Figure 5. Distribution of breeds in dressage

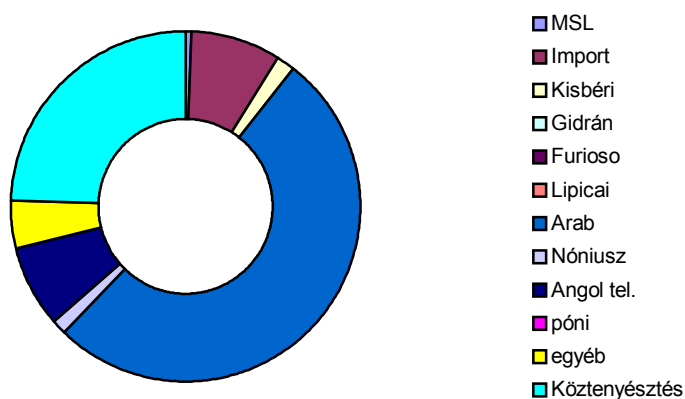
A military szakágba sorolt egyedek fajtánkénti megoszlása némiképpen eltér a korábbiaktól. A meghatározó fajták között a militaryban oszlik meg a legegyszerűsebben a mezőny (6. ábra). Ebben a szakágban közel egyenlő arányban, mintegy 20 %-al részesedik a köztenyésztés, a magyar sportló, a kispéri és az angol telivér. Mindössze 13 % az import lovak aránya. A többi fajta egyedszáma nem számottevő, ám eredményeiben lehet meghatározó, ahogy pl. a gidrán fajta esetében ez megfigyelhető.

6. ábra: A fajták megoszlása a militaryban

Figure 6. Distribution of breeds in three day event

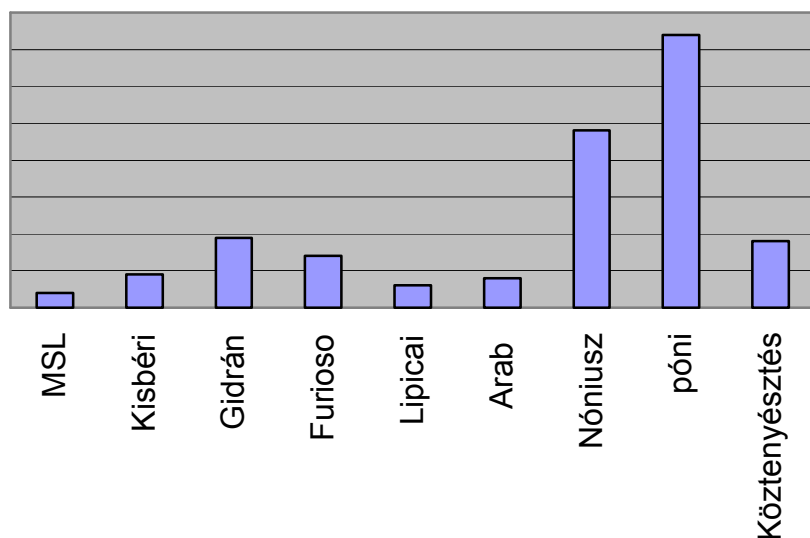
A távlovaglás természetesen az arab lovak sportja, így nem meglepő, hogy a távlovak 56 %-az arab fajtacsoporthoz tartozik (7. ábra). 24 %-ot tesz ki az ún. köztenyésztés, de feltehetően ezek is jobbra arab háttérű lovak. A maradék 20 %-on osztozik a többi fajta, benne az import – szintén valószínűleg arab – lovakkal.

7. ábra: A fajták megoszlása a hazai távlovaglós szakágban

Figure 7. Distribution of breeds in endurance

Kissé más értelmezést nyernek a fenti számok akkor, ha a bejelentett sportlovak száma mellett a fajtában törzskönyvezett kancák számát is figyelembe vesszük. Tekintsük tehát át azt, hogy az adott fajtában egy bejelentett sportlóra hány törzskönyvezett anyakanca jut (8. ábra). Vezető pozícióját ugyan megőrizte ebben a vizsgálatban is a magyar sportló, de az eltérés kisebb a többi fajtához képest, mint amikor csak az egyedszámot nézzük. Amíg magyar sportlóban átlagosan 2 kancára jut egy bejelentett sportló, addig ez a lipicaiban 3, az arab fajtacsoportban 4, a kisbériben 4,5. A kancalétszámhoz viszonyítva a nóniusz fajtában (24 kanca/bejelentett sportló) és a póni fajtacsoportban (37 kanca/bejelentett sportló) jegyzik a legkevesebb sportlovat, ami ezen fajták speciális jellegét jól tükrözi. Igen figyelemre méltó – elgondolkasztó – adat, hogy a teljes köztenyésztésben szereplő állomány (beleértve a sodrottakat is) arányszáma mintegy 9 kanca/sportló. Ez is azt bizonyítja, hogy másfél évtizeddel az egyesületek megalakulása után még mindig igen jelentős számban ad sportlovat a különböző szakágoknak az ún. köztenyésztés (a gyakorlatban nyakon bélyegzett lovak).

8. ábra: Az egy sportlóra jutó törzskönyvezett kancák száma

Figure 8. Number of broodmares according to licenced sport horse in different breeds

Ezek a tények azt mutatják, hogy a kisbéri fajta, amely egyrészt kiváló családi ló, igenis ott van a sportban és nem játszik alárendelt szerepet, ha a megfelelő helyen próbálják ki a megfelelő egyedeket. Bármely szakágat is választja tehát valaki, talál arra alkalmas kisbérít. Ezért a kisbérivel, mint hagyományos fajtájú sportlóval napjainkban is számolni kell, sőt több szakágban (pl. military, fogat) kifejezetten építeni lehet a fajta egyedeire.

A teljesség igénye nélkül következzenek néhány kisbéri fajtájú lóhoz kötődő sporteredmény, elsőként a díjugrató szakágból:

- A 2004. évi Hortobágyi Derbyt a Hadfi nevű kisbéri nyerte lovasával, akik Magyar Bajnokságot is nyertek Junior kategóriában (1. kép).
- Szemafor Székhámos megyei bajnokságot nyert hibaidős elbírálású döntőben.
- Széplak Sissy Mezőhegyesen megnyerte a 6-7 éves kanca kategóriát (jelenleg ifjúsági lovasával A kategóriában versenyez, 2. kép).
- A Nóri nevű kisbéri kanca éveken keresztül A3 és nemzetközi versenyek résztvevője.

Eredmények a military szakágból (ismét a teljesség igénye nélkül):

- 2002-ben magyar bajnok Twin Peaks, korábban Ozora Árvácska Álmos nemzetközi versenyek állandó résztvevője .
- 2003-ban az év legjobb előkezdő lova Portos, az év kezdőlova Cinka Panna, a harmadik Mózes, két csillagos versenyek résztvevője Twin Peaks és Thetis.

- Fokos Fantom 2004-ben a Military OB ifjúsági kategóriájában csak a durva sarkantyúhasználat miatt kapott büntetőpontoknak köszönhetően csúszott a 3. helyre a dobogó legfelső fokáról.
- Eredményesen kezdett 2004-ben My Boy Mirage.
- A díjugratásban már volt szó Szemafor Szélhámosról, de évek óta eredményes Notórius Notosz vagy pl. Haley is (3. kép).
- Bob herceg Brakkalone 6 évesen tenyészsversenyt nyert, 14-15 évesen a military felnőtt bajnokságban helyezett, jelenleg – 2006-ban – ifi korú hölgy lovasával 16 évesen eredményesen militaryzik és A kategóriás díjugrató versenyeken indul, szintén eredményesen.

Sok kiséri ló versenyez a fogatsportban, melyek között a regionális és országos versenyek eredményes résztvevőin túl ma már van nemzetközi szintű fogat is.

- Kiséri volt a többszörös világbajnok Lázár Vilmos Bella (e. Kószáló) nevű legendás sárga kancája.
- Bujáki Gábor Hadfi apaságú négyesfogatát Bozsik József hajtja nemzetközi szinten is eredményesen.
- Kákonyi Norbert kettesfogata 2004. évi Magyar Hajtóderby győztes, azóta nemzetközi versenyeken is eredményesen szerepel.
- Dosztál József vagy dr. Becsky György fogatai évek óta eredményes szereplői a regionális bajnokságoknak (4. kép).

A díjlovaglás tekintetében e fajtából nemzetközi szintű sportló csak akkor várható, ha sikerül a mozgásán javítani, azt rugalmasabbá, lendületesebbé, elengedettebbé tenni, ami ma az egyik legfontosabb célkitűzése a fajtatenyésztő egyesületeknek. Természetesen azért volt, és ma is van ebben a szakágban is eredményesen versenyző kiséri. Így pl. korábban a fekete Maxim Milord, jelenleg a még fiatal Széplak Szerecsen vagy Athos Babilon (5. kép) érdemel említést.

A voltige szakág számára pedig az Igazgató nevű mén bizonyult nagyon hasznos, magas szinten képzett sporttársnak.

Tény továbbá az is, hogy számtalan eredményes sportló kiséri F₁, vagy kiséri anyai háttérrel rendelkezik.

Következtetések, javaslatok

A fenti elemzést gondosan tanulmányozva látható, hogy azok egyértelműen alátámasztják a kiséri lófajta sokoldalú használhatóságát! Ugyanis amellet, hogy a hagyományos fajták közül a legnagyobb

számban vesznek részt kiséri lovak a sportban, minden szakágban a "szakág-speciális" fajták egyedei után a legmagasabb arányban vannak jelen! Díjugratásban a hazai és külföldi sportló fajták után a második a kiséri, fogatban a lipicai után a második legtöbb kiséri, díjlovaglásban ugyanígy, militaryban pedig ugyanolyan arányban van jelen, mint az angol telivér és a sportló, vagyis bátran nevezhetjük ebben a szakágban meghatározónak! A militaryra való kiemelkedő alkalmasságát bizonyítja pl. az, hogy a 2005. évi áprilisi létavértesi military verseny:

- kezdő ló kategóriájában kilenc ló indult, ötnek az anyja kiséri,
- az A nyitott kategóriában 5 lóból egy gidrán, kettő kiséri volt,
- a CNC két csillagos kategóriában 10 ló állt starthoz, köztük egy gidrán (első helyezett lett!), kettő kiséri, egy pedig kiséri származású sportló.

A sportra való alkalmasság, illetve az ehhez szükséges tulajdonságok további javítása érdekében tehát a következő feladatokat kell megoldani a közeljövőben:

1. A fajta ménparkját folyamatosan tovább kell korszerűsíteni az egyesület Tenyésztői Bizottságának! Ennek keretében már kikerültek a ménkatalógusból azok a nem kiséri ménnek, amelyekről nem várható a teljesítmény és a mozgás tekintetében javító hatás.
2. Az elmúlt évek tapasztalatai alapján – bizonyos tulajdonságok javítása érdekében – óvatosan, de hozzá kell nyúlni egyéb fajtákhoz is, ám a fajtát átkeresztelni, hagyományos fajta jellegéről lemondani nem kell! A legnépszerűbb szakág, a díjugratás szempontjából elengedhetetlen ugróképességet – a szelekción túl – kívülről is érdemes lehet bevinni a fajtába csakúgy, mint a díjlovagló szakághoz leginkább szükséges kívánatos mozgást, de a fajta tenyésztési hagyományainak megfelelően, szigorúan szabályozott módon.
3. Minden mén kiséri fajtában történő használhatósága egyedileg kerül elbírálásra (beleértve a trakehenit és a magyar fajtákat is). A használni kívánt ménnek több szempontból is meg kell felelnie, melyek a: típus, mozgás, teljesítmény és származás. A típus vonatkozásában elvárás, hogy tökéletesen megfeleljen a kiséri típusának, tenyészcéljának (nemes, elegáns, szép, szilárd szervezetű angol félvér hátszló). Mozgás és teljesítmény tekintetében egyértelmű elvárás, hogy a megszülető utódgeneráció jobb legyen, mint a fajta jelenlegi egyedei. Származás vonatkozásában olyan kritériumokat határozott meg az egyesület, amelyek garanciát jelentenek arra nézve, hogy a megszülető csikók a kiséri fajtába besorolhatóak lesznek, de mégsem zárják ki a sikeres sportló fajták bizonyos egyedeinek alkalmazását.
4. A military és a fogatsport, valamint egyes díjugrató számok (Derby, hibaidős számok) szempontjából értékes tulajdonságok a fajtában jelen vannak, a fajta kitenyésztése során rögzültek, így azokat nagyon meg kell becsülnünk. Ezek a: keménység, robbanékonyság, fordulékonyság,

küzdőképesség, nagy szervezeti szilárdság. E tulajdonságok tekintetében a szelekciós munka színvonalát szükséges fejleszteni, illetve megfelelő angol telivér ménnek alkalmazásával célszerű az ismételt megerősítés.

5. Nagy problémája a fajtának, hogy tenyésztőinek döntő része nem tudja vállalni a sportban való kipróbálás, a versenyeztetés költségeit, továbbá hogy a lovasok jelentős része inkább a külföldi fajtákat részesíti előnyben. Ha viszont a kisébéri lovak a sportban nincsenek kipróbálva, akkor az ilyen irányú szelekció majdhogynem lehetetlen, vagy nagyon kis megbízhatóságú teszteken alapul (pl. a szabadonugró eredményén, ami az ugróképességre és készségre vonatkozóan jó támpontot ad, de a rendkívül fontos lovagolhatóságról gyakorlatilag semmit nem árul el). Éppen ezért minden módon arra kell törekedni, hogy lovaink a használatban, a sportban kerüljenek minél nagyobb számban kipróbálásra. Ez a szelekció alapja!

A kisébéri tehát ma egy hagyományos szabályzat szerint tenyésztett sportló, amelynek tenyésztése során célkitűzés az is, hogy a lóhasználók széles táborának biztosítson megfelelő lovat. Reméljük, hogy a jövőben egyre több élsportra is alkalmas kisébéri ló születik, egyre több magyar sportoló ül kisébéri lóra, vagy fog be kisébéri lovat és a kedvtelésből lovat tartók között is megőrzi népszerűségét a fajta.

1. kép: A 2004. évi Hortobágyi Derbyt a Hadfi nevű kisbéri nyerte, lovasa Szentirmai Ferenc (Fotó: Novotni)

Picture 1. Hadfi was the vinner of „Hortobágy Derby” in 2004, rider Ferenc Szentirmai

2. kép: Széplak Sissy ifjúsági lovasával 7 évesen tenyészsversenyt nyert Mezőhegyesen (Fotó: Novotni)

Picture 2. Széplak Sissy with her junior rider on the breeders cup in Mezőhegyes at the age of 7

3. kép: Haley militrayban eredményes (Fotó: Novotni)

Picture 3. Haley is a talented sport horse in three day event

4. kép: Dr. Becsky György Széplak XVIII apaságú versenyfogata (Fotó: Novotni)

Picture 4. Race carriage of dr. György Becsky after Széplak XVIII

5. kép: Athos Babilon kishéri mén országos minősítő díjlovagló versenyen (Fotó: Novotni)

Picture 5. Athos Babilon „kishéri” stallion on a national qualification in dressage

Irodalomjegyzék

- Bodó I., Hecker W.* (1993): Lótenyésztők kézikönyve. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest. 429 p.
- Fehér D.* (1990): Az angol telivér Magyarországon. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest. 204 p.
- Hecker W.* (2002a): A hobbiló mint tenyészcél? I. Lovas Nemzet. VIII/1. 22-24.
- Hecker W.* (2002b): A hobbiló mint tenyészcél? II. Lovas Nemzet. VIII/2. 8-10.
- Mihók S., Jónás S.* (2005): A sportló szelekciója. Állattenyésztés és Takarmányozás. 54, (2) 121-132.
- Mihók S.* (2002): „A hobbiló mint tenyészcél”. Lovas Nemzet. VIII/5. 4-5.
- Novotni P.* (2005a): Kisbéri lovak a fogatsportban. LovasÉlet. VII/11. 48-49.
- Novotni P.* (2005b): Kisbéri lovak a sportban. LovasÉlet. VII/6. 20-22.
- Ócsag I.* (1989): A kisbéri félvér. Mezőgazdasági Kiadó. Budapest. 174 p.
- Pataki B.* (2003): A kisbéri-félvér ma. Lovas Nemzet. IX/9. 34-35.
- Pongrácz L.* (2003): A kisbéri félvér: egy sokoldalú lófajta. Lovas Nemzet. IX/10. 40-42.
- Pongrácz L.* (2004): A Hortobágyi Nagydíj győztese: Hadfi. Lovas Nemzet. X/7. 20-21.
- Pongrácz L.* (2005): A ló tenyésztése és genetikája. Szaktudás Kiadó Ház, Budapest. 137 p.